

Srećko Koralija

Čovjekova spoznaja Boga i svijeta na primjeru svetog Efrema Sirskog¹

Sažetak

Kršćanska se vjera na sirsom jeziku artikulirala kroz susret kultura, jezika i teoloških rasprava prvih stoljeća. U takvom okruženju razvile su se metode promišljanja o dolasku do Istine (to jest Boga), različite od grčke i latinske kršćanske tradicije. U svrhu izbjegavanja definicija pojmova i odnosa s Bogom, pisci ranokršćanske sirske tradicije koriste poeziju kao oruđe filozofskog i teološkog promišljanja. U tom smislu, odnos prema neshvatljivom poprima istovremeno molitveno-mističnu i intelektualnu formu. Glavni predstavnik ovakve teologije koja odnos vjere i razuma artikulira kroz mistiku i liturgijski čin je sveti Efrem Sirski. On je ostavio pečat teološkog razmišljanja i komentiranja Svetog Pisma ne samo u svom vremenu, nego i stoljećima kasnije, što je vidljivo kod mnogih autora sirske jezika. Cilj ovog rada je predstaviti neke značajke Efremovog razumijevanje odnosa Boga i čovjeka. Članak ove značajke ilustrira kroz nekoliko Efremovih tekstova.

Ključne riječi: Efrem Sirski, molitveno-mistička poezija, rano kršćanstvo, himan, tumačenje Biblije

¹ Svi prijevodi sa sirske jezika su autorovi.

Jednu od općih odrednica ranokršćanske misli predstavlja shvaćanje svega stvorenoga u svjetlu djelovanja Stvoritelja. Takvo shvaćanje se u kontekstu rane teološke tradicije na sirsom jeziku artikulira kroz povezivanje intelektualnog napora s hvaljenjem Boga u liturgiji pomoću poezije kao glavnog misaonog oruđa. Bogoslužni čini shvaćaju se kao pomoć čovjekovom intelektu da se uzdiže u molitvi i shvaćanju stvorenja. Jednako tako, čovjekov napredak na intelektualnom području istovremeno se shvaća kao odraz Božjeg zahvata u čovjekovo biće i pomoć u molitvi. Stoga korištenje poezije kao glavnog oruđa u pisanju teologije nije samo kulturološka nego i vjerska datost sirske teologije koja ju temeljno razlikuje od grčke i latinske kršćanske misaone tradicije. Tradicija sirske misli igra važnu ulogu kako za rani razvoj kršćanstva prema istoku izvan područja Rimskog Carstva tako i u kasnijim stoljećima u tranziciji grčke filozofije na arapski jezik. Sirski jezik je aramejski dijalekt koji se razvio u dvojezičnom gradu Edesi (današnja Urfa u jugoistočnoj Turskoj) i govorio na području Mezopotamije i okolnih prebivališta. Uz koegzistiranje židovskih, a kasnije i kršćanskih sljedbi u gradu su postojali hramovi posvećeni bogovima Belu, Nebu i Atargatis, čemu svjedoče i arheološki dokazi (*Drijvers i Healey, 1999: 39*). Razvoj sirske misli je, možemo reći, ovisio o dva ključna faktora: razvoju kršćanstva u semitskom [židovskom] načinu razmišljanja, te o poznatom Putu svile koji su koristili i govornici aramejskih dijalekata na svojim putovima dublje u Aziju, čime su također, nekad sami a nekad s ostalim vjerskim skupinama širili kršćansku poruku. Primjerice, kulturološka i vjerska isprepletenost budista i kršćana u Aziji zamjetna je i u budističkoj umjetnosti s kršćanskim motivima (*Gillman i Klimkeit, 1998: 214*). Možemo istaknuti nekoliko karakteristika koje predstavljaju misaoni prostor ranokršćanskih sirske teologa. Naime, njihovo promišljanje ukorijenjeno je u tradiciji tumačenja biblijskog teksta. To se ne odnosi samo na vjerska tumačenja i teološke komentare nego i na tekstove koji opisuju primjerice povijesne događaje. Odvija se na čvorištu perzijske, židovske i mezopotamske kulture, a kasnije s pojavom islama ulazi u vjerski

i kulturni suživot s muslimanima. Odnosi i suživot s drugima očitovali su se u jeziku, običajima i razmišljanjima. Raznovrsnost misli također se razvila i unutar samog kršćanstva kroz teološke rasprave, pokušaje definiranja vjerskih istina i prve crkvene koncile. Unatoč spomenutim samostojnostima i razlikama, ono što predstavlja konstantu, poglavito tijekom prvih stoljeća, jest teološko razmišljanje kroz poeziju.

Efrem i njegov način tumačenja Pisma

Sveti Efrem je rođen 306. godine u kršćanskoj obitelji u Nizibisu². U tridesetim godinama postaje đakon, što će i ostati do smrti. Nakon što su 363. godine Perzijanci okupirali Nizibis, Efrem ga zajedno s drugim kršćanima napušta i odlazi u Edesu, na teritorij Rimskog Carstva (*McVey, 2000: 1228*). Nedugo nakon njegove smrti, počinje se o njemu pisati, a ubrzo je zbog svog lijepog poetskog izričaja nazvan lirom Duha Svetoga. Paladije na više mjesta navodi da je Efrem uvijek bio svjestan dara znanja koje je posjedovao, da je uvijek prakticirao tih život, te utvrđivao u vjeri i bodrio one koje je susretao (*Buttler, 1904*). Efrema drže i za ekumenskog sveca jer ga štiju i pravoslavne i katolička Crkva 28. siječnja. U svojim tumačenjima biblijskog teksta i teološkim raspravama Efrem se koristi prozom (uglavnom biblijski komentari i teološke polemike), homilijama u formi poezije, te raznim oblicima himana. Poezija mu služi kao oruđe kojim produbljuje teološku misao koristeći paradokse i slike. Nadalje, on se u svom pisanju prvenstveno obraća kršćanima, nastojeći što bolje artikulirati kršćansku poruku. Efrema možemo okarakterizirati kao tumača koji često kontekstualizira sam biblijski tekst. U proznim komentarima Efrem prepričava biblijske narative a njihove protagoniste koristi u kontekstu objašnjavanja moralno prihvatljivog ponašanja. Tumačeći biblijske retke u prozi, Efrem se ne bavi samo koherentnošću teksta i moralnom ispravnošću protagonista nego i moralnim porukama za čitatelje. Njegova metoda tumačenja predstavlja važan doprinos razumijevanju razvoja prvih stoljeća kršćanstva, posebice jer se radi o

² Danas Nusaibin u Turskoj.

simboličkom načinu teološkog razmišljanja koje omogućuje čvrstu vezu između intelektualne aktivnosti i mističnog odnosa s Bogom. Takav način razmišljanja vježba se iščitavanjem duhovne dimenzije pojmova koji se sami po sebi ne mogu precizno definirati, ali u susretu jedni s drugima izranjaju shvaćanje koje povezuje ljudski umni napor i nedohvatljivu onostranost. U praktičnom smislu Efrem na taj način šalje poruku da je čovjek uvijek na putu prema Bogu i da nikad ništa ne može znati, već se samo učeći diviti Otajstvu. Efremova simbolička teologija očituje se kako u njegovom tumačenju biblijskog teksta tako i u tekstovima koji nisu primarno tumačenja iako sa sobom nose mnoge aluzije i motive iz Biblije.

Efremov način tumačenja biblijskog teksta i govor u simbolima/slikama

Možemo ustvrditi da Efrem koristi dva pristupa razumijevanju biblijskog teksta: doslovni (činjenični) koji se zasniva na uočavanju detalja unutar biblijskog narativa i duhovni koji pokušava shvatiti duhovne stvarnosti prikazane u tekstu (*Kronholm*, 1978: 26). Njegov model tumačenja je s vremenom postao uzor za kasniji razvoj tradicije, a njegovi himni su sve više uključivani u liturgiju sirske crkve. Efremov pristup biblijskom tekstu odražava stav da se vrline stječu svjesnošću o nemogućnosti definiranja Boga, a svijest o toj nemogućnosti se postiže molitvom koja spaja djelovanje intelekta u pitanjima zemaljskih stvari te svjesnost o Božjoj veličini. U tom smislu, Efremovo vjerovanje u postojanje doslovnog i duhovnog značenja teksta ukazuje i na postojanje stvarnog i duhovnog/prosvjetljenog oka čitatelja koji se tjelesnim okom nadahnjuje na Pismu a duhovnim okom uči stvorene istine i nestvorenu Istinu. Pronalazeći u Svetom pismu elemente koji upućuju na Božji zahvat u stvorenje, Efrem želi pokazati koliko je čovjek istovremeno obdaren umnim mogućnostima da ih pronalazi ali i ograničen mogućnošću definicije Boga, stvoritelja i darivatelja tih mogućnosti. Jasan i sažet Efremov stav o ograničenostima ljudskog

proučavanja oslikava se u njegovoj *Homiliji o našem Gospodinu*. Efrem smatra da se materijalne odnosno stvorene stvari mogu proučavati zato što su opipljive, dok se one božanske ne mogu:

“Sin, čije božansko rođenje ne može biti objekt istraživanja, rođen je drugim rođenjem koje može biti objekt istraživanja. Rođenje koje dolazi od Oca nije objekt istraživanja, nego vjere.”³

Ovom izjavom Efrem iskazuje svoj stav o odnosu vjere i razuma, ali i temeljnu razliku između Boga i čovjeka. Naime, prema shvaćanju sv. Efrema, između Boga i čovjeka postoji ontološki jaz koji se može ilustrirati zamišljenom okomitom i vodoravnom linijom koje se međusobno presijecaju. Okomita linija predstavlja ontološku udaljenost između Boga i čovjeka dok vodoravna linija izražava vremensku udaljenost između prvog Edenskog vrta i konačne čovjekove destinacije u raj (Griffith, 1991: 35-55). U jednom od himana⁴ o raj u Efrem taj jaz prikazuje slikom mosta. Govor o mostu implicira odnos Gospodara (Boga) i podanika (čovjeka), dok slikoviti prikaz pozicioniranja fizičkog (vanjsko oko) naspram intelektualnog (misao) istovremeno oslikava razliku između čovjeka i Boga. Pogledajmo neke retke:

*U svojoj je knjizi Mojsije opisao stvaranje
vidljivog svijeta,
tako da priroda i Pismo mogu svjedočiti Stvoritelja:
Priroda kroz to što je čovjek koristi, a Pismo kroz čitanje.
Ovo su dva svjedoka koja se trebaju očitovati
svakodnevno, svakoga sata,
zbunjujući nevjernika koji niječe Stvoritelja.*⁵

*Čitao sam početak ove knjige i bio ispunjen radošću
jer su me njeni reci dočekali širokih ruku.
Najprije su me poljubili te pozvali u svoje društvo;
zatim kada sam došao do retka koji govori o Raju,
podigao me i odnio iz njedra knjige u njedro Raja.*

*Oko i misao putovali su preko redaka
kao preko mosta te zajedno ušli u priču o Raju.
Dok je oko čitalo, prenijelo je riječ u misao.
Zauzvrat je misao odmorila oko od čitanja,
kako je knjiga pročitana, oko se odmaralo,
ali je potom misao bila zaokupljena.*

³ SdDN, 1-2.

⁴ Himan je napisan u formi madraše. Originalni tekst na sirsom se može pronaći u rukopisima u Britanskoj knjižnici

Add. 14571 te Add. 17141, te u Vatikanskoj knjižnici: Vatican Syr. 111 i Vatican Syr. 112.

⁵ Odn. pozivajući nevjernika da prizna vlastitu stvorenost.

*U ovoj knjizi sam pronašao i most i vrata Raja.
Naišao sam i ušao: moje je oko ostalo vani,
ali mi je misao ušla unutra.
Zatim sam počeo razmišljati o nenapisanim stvarima.
Pismo to naziva Edenom, vrhuncem svih blagoslova.*

Nadalje, u objašnjavanju takvog odnosa Boga i čovjeka sv. Efreml koristi izraz *šultonō* (gospodstvo, vlast) u opisu Stvoritelja koji tom vlašću daje čovjeku slobodu, te izraz *morutō* (gospodstvo, vlast) u opisu čovjeka kao slike Božje kojemu je dana vlast da slobodno gospodari svojim postupcima i svijetom (*Bou Mansour*, 1984-1985: 3-89). Čovjekovo gospodstvo nad svijetom očituje se ponajprije njegovim unutarnjim životom koje se pokazuje u opipljivom svijetu, na sličan način kao i Pismo. Ono je jedno, no ima više smislova koji su međuovisni. U tom pogledu, Efremlova hermeneutika može se opisati kao tekstualna i povijesna s jedne strane, te tipološka i duhovna s druge. Trećina njegovog komentara na Postanak i Izlazak bavi se narativom odnosa stvaranja i pada koji upućuje na važnost te teme, i teme Božje pravednosti u njegovoj teološkoj misli (*Paikatt*, 2001: 22). Komentar na Postanak njegov je najduži egzegetski tekst uopće pisan u prozi, te prema tome različit u načinju korištenja biblijskih narativa od njegovih homilija i himana koje su sve pisane u poeziji. Naime, komentar na Postanak ostaje u kontekstu vlastitog narativa, dok homilije i himni koriste narative iz cijele Biblije, dekontekstualiziraju ih davajući im simboličko značenje (*Murray*, 1975-1976: 1-20). U Efremljovoj teologiji, koja je prožeta soteriološkim i eshatološkim motivima, povijest otkupljenja čovjeka se razumije kao povijest Božje želje da pomiri čovječanstvo sebi i vrati ga u Eden nakon pada. Da bi čovjek to ostvario potrebni su slijedeći uvjeti: ljubav prema Stvoritelju ("Ljubav je ta koja otvara vrata" HEcl 4: 11), slobodna volja, Božje milosrđe te čovjekov odnos prema Bogu kroz molitvu i ponizno srce. Jedna od njegovih brojnih poema dobro ilustrira sve do sada navedene karakteristike Efremljove misli. U poemi je prikazana Isusova

majka Marija kao stvorenje kojemu Bog daruje spoznaju preko Isusova utjelovljenja. U Efremljovom pristupu ona također predstavlja primjer svakom čovjeku: s jedne strane prihvaćanje Boga slobodnom voljom i razumijevanjem, a s druge strane prihvaćanje neshvatljivosti njegova otajstva koje svoje elemente otkriva u molitvi, a tragove u stvorenim stvarima.

Poema *Krist kao Marijino svjetlo* napisana je u sirsrom metru u formi madraše⁶. Efreml koristi pedesetak različitih formi metra. Ova poema se na sirsrom originalu nalazi u samo jednom rukopisu iz 522. godine koji se čuva u Vatikanskoj biblioteci pod brojem Vatican Syr. 111:

*U susretu sa svjetlom oko se pročišćuje,
Isijava svjetlom koje ga prosvjetljuje,
Bliješti njegovim sjajem.*

*Kao u oku, Svjetlo se nastanilo u Mariji,
Izoštrilo njen um, razjasnilo misao
Pročistilo razumijevanje, ozarivši njeno djevičanstvo.*

*Rijeka u kojoj je kršten, začela Ga simbolički,
Mokra utroba⁷ vode začela ga u čistoći,
Rodila u djevičanstvu, uzdigla u slavi.*

*U čistoj utrobi rijeke prepoznat ćeš Kćer čovjeka
[koja je] Začela bez ijednog čovjeka, rodila bez sjemena,
Poklonom odgojila Gospodara darova.*

*Poput zvijezde jutarnje u rijeci, divan u utrobi,
Zasjao je na vrhu uzvisine⁸ i obasjao utrobu.
Zasjenio pri izlasku⁹, obasjao pri uzlasku¹⁰.*

*Sjaj koji je Mojsije obukao obuhvatio ga je izvana,
Rijeka u kojoj je Krist kršten unijela je svjetlo iznutra,
Marijino tijelo u kojem je prebivao, isijavalo je svjetlom.*

*Kao što je Mojsije bio obasjan božanskom slavom,
Jer Ga je nakratko susreo¹¹,
Tako je obasjano tijelo u kojem je Krist prebivao, i
rijeka u kojoj je kršten.*

*Divota koju je nijemi Mojsije pronosio pustinjom,
Nije dopustila tami da uđe u njegovo prebivalište,
Jer je svjetlo njegova lica poput Sunca obasjavalo put.*

⁶ Madraša= poučni himan.

⁷ Efreml inače govori o tri utrobe u kojima je prebivao Krist: Marijina utroba, utroba rijeke Jordan, i utroba pakla (to jest kad je sašao nad pakao).

⁸ Misli se na Uzašašće.

⁹ Referira se na izlazak iz rijeke prilikom krštenja.

¹⁰ To jest Uzašašću.

¹¹ Misli se na susret Mojsija i Boga na Sinaju.

*Poput božanskih bića čije oči ne trebaju drugog svjetla,
Njihovim zjenicama teče svjetlo,
obučeni su zrakama slave.*

*Kao što Sunce uklanja tamu bez korištenja svjetla
Osim svog vlastitog; jer ono ne treba dodatnog svjetla,
Jer je ono samo izvor svjetla.*

*Tako i u trenutku Uskrsnuća svijetle pravednici,
Njihova je odjeća čista i besprijekorna:
Svjetlom¹² postaju svjetla.*

*Spasi me, Gospodine,
od dana kada zli oblače grijeh,
Odjeću punu mrlja iz koje proizlaze muka i tama.*

*Oni su poput bolesnog tijela,
Iz kojeg izvire muka, trpljenje i tresavica
Koji ga poput okova kažnjavaju.*

*O Dobri, koji si nam pripremio Sunce danju,
A noću Mjesec i zvjezdano svjetlo;
Neka me Tvoja slavna dobrota dotakne Tvojom milošću.*

*Zahvaljujte Tvorcu svjetla jer je u njemu preslik
Božanskog svjetla,
Slavite Stvoritelja svjetla jer je ono simbol Svjetla
Našeg Spasitelja!*

Efrem također ilustrira napasti koje čovjeku stoje na putu prema spoznaji svijeta i Stvoritelja. Dobar primjer njegovog promišljanja je poema o djelovanju Sotone. Efrem na svojevrsan humorističan i simboličan način pokazuje teološke probleme u definiranju Boga (pogled na Kristovo čovječstvo, međuljudski odnos, shvaćanje stvorenog svijeta i sl.). Poema je, kao i prethodna, napisana u formi madraše, a zapis se na sirskom originalu nalazi u rukopisu Britanske biblioteke pod Add. 14572.

Sotonin (pri)govor

*Reče zli: Plašim se Isusa da mi ne uništi planove,
Gle, sin sam tisuća godina,
A nikada nisam imao slobodnog trenutka
niti sam vidio da nešto postoji
a da sam to isto zanemario ili pustio.
A onda dođe onaj koji okaljane čisti
i uzrokuje nevolju te uništava sve ono što sam gradio.*

*Mnoga su moja djela i pouke, jer sam cijelo stvorenje
Obavio svakovrsnim zlima.*

*Hitroću povezah putove svoje te ih nadmaših,
Borio sam se, a mnoštvo mi bijaše oružjem,
Mnoštvo me obradova te mi pruži sitnu priliku,
Budući da je snažan utisak gomile!
Velikom vojskom uzdigoh toranj do nebesa,
Ako se mogu (oni) boriti s visinama,
Kako se onda neće s čovjekom koji je na Zemlji.*

*Koristeći svaki tren i zgodu, marljivo sam se borio.
Narod je čuo da je Bog jedan, ali si je izradio
mnoštvo bogova.
Kad je vidio Sina Božjega, potrča ponovno
jednom Bogu.*

*No ispovijedajući Sina, zanijeka ga.
Hineći vjernost, pobjegli su od njega.
Budući da su podli u svakoj prilici, ostaju bez Boga.*

*Gle! Imam godine iskustva, niti jedno dijete nisam prezreo.
Zapravo, najpažljiviji sam bio prema djeci,
Pazeći da se od samog početka uče lošim navikama
Te da im propusti rastu sukladno dobi.
Postoje glupi očevi koji zanemaruju sjeme koje sam
posijao u njihovu djecu,
Dok su drugi, kao dobri radnici, iskorijenili
dječje pogrješke.*

*Umjesto lancima, ljude sam svezao lijenošću,
A oni su se usporeni sjeli odmarati.
Tako sam ih lišio svakog dobrog djela:
Oči od čitanja, usne od slavljenja, um od učenja.
Kako li su samo marljivi u ispraznim i glupim pričama.
U praznom govoru su izvrsni, no čim im se
spomene riječ života,
Ili ju čupaju, ili ustaju i odlaze.*

*Koliko li samo zloduha posjeduje osoba,
Ali jedino mene svatko proklinje.
Ljudski bijes je kao vrag koji ga svakodneвно proganja.
Drugi demoni su kao putnici koji se miču samo
kada moraju,
Ali bijes, čak ako ga pravednik i osudi, neće se iskorijeniti.
Umjesto da zamrže opak ljubomoru,
Ljudi ne podnose jadnog i slabog demona!*

*S vraćarom zajedno osramoćen je krotitelj zmija,
Koji ih svakodneвно kroti.
Buni se guja koja mu se u nutrini nalazi:
'Pohlepu u sebi ne kroti!'
Skriveni grijeh je kao gmaz, kada puhneš u njega
postaje opak.*

¹² To jest Bogom.

*Dok hvata guju svojom umjesnošću, obmana ga
kriomice obuzima.
Nuna štetočine uspavankama svojim,
A istodobno se velika srdžba vraća na njega.*

*Postavio sam trnje, sjeo i pričekao,
Tko li je bio toliko strpljiv sa svime!
Sjedoh pored strpljivog i korak po korak očarah ga
Da padne u očaj. Kao osobu koju pritišću grijesi,
navike ga podjarmiše.
Malo po malo sam ga obradio da dođe pod moj jaram
Jednom kada je došao i obučio se, ne htjede više napustiti.*

*Osjetih i vidjeh da je strpljivac onaj koji može
sve podjarmiti.
Kada sam ga osvojio, Adam bijaše jedan.
Onda ga ostavih da mu se rode djeca, a ja u
međuvremenu potražih zanimaciju,
Da mi vrijeme ne ide uprazno.
Brojao sam morski pijesak kako bih postao strpljiv
te vježbao pamćenje,
Da vidim mogu li se nositi sa umnoženim čovječanstvom.
Prije negoli su uspjeli, kušao sam ih u svačemu.*

U prethodna dva himna uočavamo dvije stvari. S jedne strane Efremovo shvaćanje Božje ljubavi kroz utjelovljenje i čovjekovo nasljedovanje Boga kroz poslušnost (slika Marije, Isusove majke). S druge pak strane Efrem opisuje personifikaciju straha kroz osobu Sotone, te razvoj poroka za koje je također potrebno vrijeme, kao i za vrline koje je mnogo teže steći nego li poroke. Efrem prikazuje da se čovjekov put prema Bogu nalazi između straha i ljubavi, te da njegovo istraživanje stvorenog svijeta treba istovremeno da se oslanja i na Božju providnost i pravednost koje daju snagu, te na ljudske

mogućnosti spoznaje. To je lijepo vidljivo u jednom od njegovih himana o raju (DePar I, 2.10):

*Između straha i ljubavi,
U središtu ostab,
Rajska ljubav pozva me na istraživanje,
Ali pred njenom veličinom,
Strah me obuzda.
Mudrost mi je pomogla da pomirim oboje:
Da poštujem ono što se skriva,
Da promišljam o onome što je objavljeno.*

*Kada je Adam pogriješio, Bog ga je izbacio van.
Ali vani, po dobroti, dao mu je mjesto niže od Raja.
Ali i tamo su ljudi griješili i bili prognani još dalje.
Kako nisu više bili dostojni prebivati u blizini Raja,
Bog je naredio arci da ih izbaci na Ararat.*

*Slava Tvojoj pravednosti,
Koja uzvisuje pobjednike.*

U svjetlu Efremove teologije, ovdje izložene himne možemo promatrati na nekoliko razina. U svom odnosu s Bogom čovjek je pozvan na pažljivo višeslojno čitanje Svetog pisma iz čijih riječi izbijaju ne samo duhovna značenja teksta nego i simboli stvorenog svijeta. Iz takve prakse izranja molitva kao iskustvo te umno i duhovno čitanje stvorenog kao pronalazak Boga u vlastitom iskustvu. Sve navedeno je pak prožeto mističnim i definicijom nedohvatljivim učvršćivanjem odnosa stvorenog i Stvoritelja. Zaključno, Efrem poziva čitatelja stvarnosti da uvijek uzima u obzir odnos vanjskog i unutarnjeg svijeta, unutarnjeg čovjeka i vanjskog djelovanja koje je potaknuto unutarnjom spremnošću i vježbanjem gledanja božanske stvarnosti, što se u konačnici ostvaruje mističnim sjedinjenjem s ontološki nedostupnim Stvoriteljem.

Izvori i literatura

- Beck, E., ur. (1951), *Ephraems Hymnen über das Paradies: Übersetzung und Kommentar*. Studia Anselmiana 26, Roma: Pontificio Ateneo S. Anselmo;
- Beck, E., ur. (1957), *Des heiligen Ephrem des Syrsers Hymnen De Ecclesia*, CSCO 169, Louvain: Peeters;
- Beck, E., ur. (1957), *Des heiligen Ephrem des Syrsers Hymnen De Ecclesia*, CSCO 169, Louvain: Peeters;
- Beck, E., ur. (1966), *Des Heiligen Ephraem des Syrsers Sermo de Domino Nostro* [SdDN], CSCO 270, Louvain: Peeters;
- Brock, S.P. i Kiraz, G.A. (2006), *Select Poems of Ephrem: Vocalized Syriac and English*. Provo: Brigham Young University Press;
- Buchan, T. (2004), *Blessed is He Who Has Brought Adam From Sheol*, New Jersey: Gorgias Press;
- Buttler, C. (1904), *The Lausiatic History of Palladius* (pogl. 40), Texts and Studies 6, Cambridge: Cambridge University Press;
- Griffith, S.H. (1991), Faith seeking understanding in the thought of st. Ephraem the Syrian. U G. C. Berthold (Ur.), *Faith Seeking Understanding*:

- Learning and the Catholic Tradition* (str. 35-55). Manchester: Saint Anselm College Press;
- Healey, J.F. i Drijvers, H.J.W. (1999), *The Old Syriac Inscriptions of Edessa and Osrhoene*, Leiden: Brill;
- Klimkeit, H.J. i Gillman, I. (1998), *Christians in Asia before 1500*, Richmond: Curzon Press;
- Kronholm, T. (1978), *Motifs from Genesis 1-11 in the Genuine Hymns of Ephrem the Syrian*, Uppsala: Almqvist and Wiksell;
- McVey, K.E. (2000), Ephrem the Syrian. U P.F. Esler (ur.) *The Early Christian World* (str. 1228-1250), London: Routledge;
- Murray, R. (1975-1976) The theory of symbolism in St. Ephrem's theology, *Parole de l'Orient* 6-7, 1-20;
- Paikatt, M. (2001), *Life, Glory and Salvation in the writings of Mar Aprem of Nisibis*, Kerala;
- Tanious Bou Mansour, T. (1984-1985) La liberté chez Saint Ephrem le syrien, *Parole de l'Orient* 12, 3-89.

Abstract

Human Cognition of God and the World in the Example of Saint Ephrem the Syrian

Srećko Koralija

The paper brings three hymns by Saint Ephrem the Syrian presenting some features of his understanding the relationship between God and human beings. Christian faith in the Syriac tradition has been articulated through gradual encounters of cultures, languages and theological debates of the first centuries. In such an environment, the ways of reflection about reaching the Truth (i.e., God) within the Syriac milieu developed in a different way than the ways developing within the Greek and Latin theological tradition. In order to avoid definitions of terms and relationships with God, early Syriac writers used poetry as a tool for philosophical and theological reasoning. In that sense, the relation to what they considered as incomprehensible takes for them both mystical and intellectual outlook. The key representative of such theology that articulates the relationship between faith and reason via prayer is Saint Ephrem the Syrian. His theological reasoning and commentaries on the Scriptures were taken as guidelines for generations of Syriac writers during centuries that followed him.

Keywords: Saint Ephrem the Syrian, mystical poetry, early Christianity, hymn, Bible interpretation